

زمینه‌های اجتماعی مؤثر بر گرایش به رفتارهای پرخطر (مورد مطالعه: جوانان شهر سنندج)

ستار پروین^۱

اسماعیل عباسی زاغه^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۵/۱۸

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۷/۲۶

هدف از تحقیق حاضر، بررسی زمینه‌های اجتماعی مؤثر بر رفتار پرخطر بوده است. به همین منظور از یک چارچوب نظری مبتنی بر نظریات آگنیو، ساترلند، هیرشی و گادفرسون استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق را کلیه جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال شهر سنندج تشکیل می‌دهد که یک نمونه ۳۸۳ نفری از آن‌ها به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله با استفاده از روش تحقیق پیمایش مورد بررسی قرار گرفته‌اند. ابزار گردآوری اطلاعات آن، پرسشنامه استاندارد و محقق ساخته به صورت توأمان بوده و نتایج آن با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی مورد تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل از آزمون فرضیات و مدل نظری تحقیق مبتنی بر ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر و تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که روابط معناداری بین هر سه متغیر مستقل تحقیق یعنی فشار اجتماعی، هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر و بازدارندگی اجتماعی و میزان رفتارهای پرخطر وجود دارد و این سه متغیر بر مبنای تحلیل رگرسیون انجام شده ۴۳ درصد از واریانس متغیر میزان رفتارهای پرخطر را تبیین می‌کند و بر مبنای تحلیل مسیر انجام شده می‌توان نتیجه گرفت متغیر فشار اجتماعی نقش بسزایی در ایجاد رفتارهای پرخطر در بین جوانان شهر سنندج دارد.

واژگان کلیدی: رفتارهای پرخطر، جوانان، فشار اجتماعی، بازدارندگی اجتماعی، شهر سنندج

^۱ استادیار، مددکاری اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

^۲ کارشناس ارشد، مددکاری اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) E-mail: Esmayil.abbasi@yahoo.com

برای درک و فهم رفتارهای پرخطر لازم است که جامعه و هنجارهای اجتماعی آن را شناخت، تفاوت میان گروه‌ها و خرده‌گروه‌های جامعه که هنوز به سن قانونی نرسیده‌اند را در نظر گرفت و به این نکته توجه نمود که ادراک واقعیت اجتماعی و فرهنگی در میان همه این افراد یکسان نیست (ماسلوسکی، ۲۰۱۱: ۸۰۳). مددکاری اجتماعی در مطالعه کج‌رفتاری و رفتارهای پرخطر، عوامل اجتماعی را مدنظر قرار می‌دهد و علاقه‌مند به بررسی رفتارهای پرخطر به خصوص رفتارهایی است که منجر آسب به جامعه می‌شود و نیز به دنبال شناخت مسئله و عوامل تأثیرگذار بر آن می‌باشد (مدوکی، ۲۰۱۶: ۱۲). مسئله مهم مورد توجه جامعه‌شناسان، نظم و انسجام اجتماعی و فشارهای ناشی از ساختارهای اجتماعی بوده است؛ اما باید این واقعیت را در نظر داشت که همیشه همه افراد جامعه با هنجارهای اجتماعی که موجد نظم اجتماعی هستند، هم‌نوا نمی‌گردند و مرتکب رفتار انحرافی^۱ یا پرخطر خواهند شد (احمدی، ۱۳۹۵: ۳). برخی از رفتارهای انحرافی مربوط به گروه سنی خاصی است. به رفتار انحرافی جوانانی که هنوز به سن قانونی نرسیده‌اند (زیر ۱۸ سال) رفتار پرخطر می‌گویند. (شومیکر^۲، ۱۳۸۹: ۴۸)

درگیری جوانان در رفتارهای پرخطر نه تنها زندگی حال آنان را تهدید می‌کند، بلکه حتی بر کیفیت زندگی آنان در بزرگسالی و سالمندی نیز تأثیرگذار است (برین و همکاران، ۲۰۱۱: ۱۳). همچنین، رفتارهای پرخطر نه تنها برای فرد، بلکه برای خانواده او و جامعه نیز پیامدهای منفی بسیاری دارد. نوجوانان و جوانان به اندازه بزرگسالان بهداشت و سلامتی را موضوع مهمی در زندگی قلمداد نمی‌کنند. "بر اساس بررسی‌های مرکز کنترل و پیشگیری از بیماری‌های^۳ آمریکا (۲۰۱۰)، شش رفتار پرخطر شامل صدمات عمدی و غیرعمدی، سیگار کشیدن، استفاده از الکل و مواد مخدر، رفتارهای جنسی، تغذیه نامناسب و عدم فعالیت جسمانی باعث مرگ و میر جوانان و نوجوانان می‌شوند". (نوتن و نیکان، ۲۰۱۶: ۲۵۸) در نبود آمارهای موثق از مجاری قانونی در کشور، برخی آمارهای پراکنده در زمینه رفتارهای پرخطر وجود دارد که در تحقیقی در خبرگزاری آنا به نقل از اداره کل آموزش و پرورش استان تهران در سال ۱۳۹۱ اعلام گردیده است: تجربه قلیان کشیدن با ۵۱/۵ درصد، استعمال سیگار با ۳۵/۲ درصد، تجربه رابطه جنسی با میل خود ۳۰/۴ درصد، کتک‌کاری در بیرون از خانه (جز مدرسه) با ۲۸/۱ درصد و تجربه مصرف

^۱- Deviant Behavior

^۲ Shoemaker

^۳- Center for Disease Control and Prevention

الکل با ۲۷/۴ درصد به ترتیب همه‌گیرترین رفتارهای پرخطر در میان دانش‌آموزان مورد بررسی بودند. همچنین، تجربه مصرف کراک و هروئین هر یک با ۱/۵ درصد، مصرف کوکائین با ۲ درصد، متادون ۲/۹ و تریاک ۳/۳ درصد به ترتیب کم‌ترین میزان شیوع رفتارهای پرخطر را در میان دانش‌آموزان مورد بررسی دارد. به علاوه، مطابق با آمار سازمان پزشکی قانونی، شایع‌ترین علل مرگ جوانان و نوجوانان زیر ۲۵ سال در ایران، در مرتبه اول تصادفات رانندگی و سپس به ترتیب مسمومیت‌های ناشی از الکل، مواد مخدر، خودکشی و در نهایت بیماری سرطان بوده است. آمار به‌دست‌آمده در رابطه با روسپیگری نیز نشان می‌دهد که ۵۰ درصد از زنان روسپی ارجاع شده به مراکز بازپروری، در گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ ساله و ۲۴ درصد در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله بوده‌اند. (گرما رودی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۴) در ایران، بیشتر موارد بی‌مبالاتی جنسی (۵۵/۶ درصد) در سنین ۱۶ تا ۲۱ سالگی رخ می‌دهند. میانگین سن شروع سیگار در ایران ۱۶/۶ سال بوده و بالاترین نسبت معتادان کشور (۴۵/۷ درصد) در فاصله ۱۷ تا ۲۲ سالگی مصرف مواد را آغاز کرده‌اند. (زاده محمدی و همکارش، ۱۳۸۷: ۸۹) بیشتر این افراد دارای سبک‌های تربیتی گوناگون و پایگاه اقتصادی و اجتماعی متفاوت با سطوح بازدارندگی متفاوت بوده‌اند که خود زمینه تمایلات بزهکارانه آنان را فراهم می‌نماید. زندگی در شرایط گذار و نامطمئن بودن نسبت به آینده باعث می‌شود که جوانان تصمیم‌های توأم با ریسک و خطر بگیرند. از آن‌جا که بیشتر جوانان شهر سنندج بیکار بوده و به شغل‌های کاذب و خلاف چون سیگارفروشی، خرید و فروش و مصرف مواد و قاچاق‌فروشی روی نموده‌اند، نقش گروه‌های کج‌رو در این شهر که برای انجام فعالیت‌های بزهکارانه خود اقدام به عضوگیری می‌کنند به‌وضوح قابل‌رؤیت است و نیز فشار اجتماعی ناشی از نبود امکانات کافی و منابع مالی و قانونی حمایت‌کننده در ایجاد رفتارهای پرخطر نقش بسزایی دارد، مهم‌ترین سؤالی که این پژوهش به دنبال پاسخگویی به آن است عبارت است از: زمینه‌های اجتماعی مؤثر در گرایش جوانان شهر سنندج به رفتارهای پرخطر کدام‌اند؟

پیشینه تجربی

احمدی و همکاران (۱۳۹۵) به مقایسه رفتارهای پرخطر در نوجوانان خانواده‌های نظامی و غیرنظامی پرداخته‌اند. روش انجام این تحقیق، توصیفی-مقطعی و روش نمونه‌گیری آن، چندمرحله‌ای و حجم نمونه آن ۱۲۵۱ نفر بوده است. تکنیک گردآوری اطلاعات در آن، پرسشنامه استاندارد خطرپذیری نوجوانان ایرانی بوده است. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که بین نوجوانان خانواده‌های نظامی و خانواده‌های غیرنظامی در

رفتارهای پرخطر تفاوت معناداری وجود دارد و توجه جدی به دو نوع رفتار رانندگی پرخطر و رفتار جنسی پرخطر که از شیوع بالایی برخوردار است برای سلامت نوجوانان اساسی است.

رحمانی و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی تأثیر روابط اجتماعی بر بروز رفتارهای پرخطر نوجوانان شهر بجنورد پرداخته‌اند. این تحقیق به روش کمی، با حجم نمونه ۴۵۵ نفر و روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای برحسب سن و جنس انجام شده است. تکنیک گردآوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه محقق ساخت بوده است. این پژوهش در دو بعد ساختی رابطه اجتماعی و کارکردی رابطه اجتماعی انجام شده است. نتیجه بعد ساختی نشان می‌دهد شبکه روابط اجتماعی نوجوانان با خویشاوندان بلافصل تأثیر منفی و معنادار و شبکه دوستان و همسایگان تأثیر مثبت و معنادار بر رفتارهای پرخطر نوجوانان دارد. شبکه خویشاوندان گسترده تأثیری بر بروز رفتارهای مذکور ندارد و نتایج این پژوهش در بعد کارکردی رابطه اجتماعی نشان می‌دهد عزت‌نفس بر رفتارهای پرخطر نوجوان تأثیر منفی و معنادار، اما مقیاس کلی حمایت اجتماعی بر بروز رفتارهای پرخطر نوجوانان تأثیری ندارد - هرچند دو زیر مقیاس از شش خرده مقیاس حمایت اجتماعی شامل زیر مقیاس‌های اطمینان از ارزش و احساس پیوند قابل اعتماد، تأثیر منفی و معناداری بر رفتارهای پرخطر نوجوان دارند.

شولمان و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی تأثیر همسالان بر مصرف ماری‌جوانا را در اشکال مختلف رابطه دوستی مورد مطالعه قرار دادند. محققان با استفاده از داده‌های طولی یک‌ساله که از مطالعه طولی ملی سلامت نوجوانان به دست آمد، به بررسی این مسئله پرداختند که آیا اشکال سه‌گانه دوستی، تأثیر دوستان بر مصرف ماری‌جوانا در بین نوجوانان را تعدیل می‌نماید؟ یافته‌ها نشان داده است که در یک مدرسه، تأثیر دوستان بر مصرف ماری‌جوانا در دوستی‌های متقابل و دوطرفه که در آن‌ها اعتماد و صمیمیت وجود دارد، در مقایسه با روابط غیر متقابل و یک‌طرفه از احتمال بیشتری برخوردار بوده است. در مدرسه دیگر، تأثیر دوستان زمانی که آن‌ها در محیط مدرسه نسبتاً معروف بودند یا از خود نوجوانان معروفیت بیشتری داشتند، قوی‌تر بوده است. در این شرایط، به نظر می‌رسد رفتارهای دوستان نوعی استراتژی برای به دست آوردن منزلت اجتماعی باشد.

ازدمیر و همکاران^۱ (۲۰۱۳) به بررسی رابطه بین فرآیندهای والدگری، خود-کنترلی و پرخاشگری در میان نوجوانان ترکیه‌ای پرداختند. یافته‌ها حاکی از شواهدی مبتنی بر تأثیر مستقیم و غیرمستقیم فرآیندهای

1- Ozdemir et al.

والدگری بر پرخاشگری از طریق خود-کنترلی پایین بوده است. به طور خاص، نتایج نشان داده است که صمیمیت با مادر، تأیید همسالان توسط پدر و نظارت والدین (هم پدر و هم مادر) بر فرزندان به طور مثبت و مستقیم با خود-کنترلی بالا مرتبط می‌باشد و به شکل غیرمستقیم با پرخاشگری و خشونت از طریق خود-کنترلی پایین رابطه دارد. در مجموع، فرآیندهای والدگری و خود-کنترلی پایین ۲۱ درصد از واریانس پرخاشگری را تبیین نموده‌اند.

روخماه و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی نقش رفتارهای کنترل نشده و پرخطر جنسی در انتقال ایدز در مناطق ساحلی اندونزی پرداخته‌اند. آن‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که اطلاعات نوجوانان ساکن در مناطق ساحلی در زمینه انتقال ایدز بالاست، اما این آگاهی تضمین‌کننده برای ابتلا به ایدز نیست، زیرا این نوجوانان روابط متعدد جنسی محافظت نشده که در آن‌ها از وسایلی مانند کاندوم و مواد ضدعفونی‌کننده برای انجام رابطه جنسی است را استفاده نمی‌کنند و همین شیوع میزان ابتلا به ویروس ایدز را افزایش داده است.

پروین و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی عوامل اجتماعی مور بر گرایش به رفتارهای پرخطر و آسیب‌های اجتماعی (بارویکرد مقایسه‌ای بین خوابگاه‌های خودگردان و دولتی) پرداخته‌اند. جامعه آماری تحقیق، کلیه دانشجویان ساکن خوابگاه‌های خودگردان در شهر تهران است که جهت مقایسه یک خوابگاه دانشجویی دولتی انتخاب شده است. داده‌های تحقیق از طریق روش پیمایش و با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته و از طریق نمونه‌گیری تصادفی احصا شده است. حجم نمونه برابر با ۳۰۰ نفر است. بر اساس نتایج تحقیق، آسیب‌های اجتماعی مانند مصرف سیگار، تماشای سایت‌ها و فیلم‌های غیرمجاز و مصرف قلیان دارای بیشترین میزان شیوع در بین دانشجویان می‌باشد. نتایج آزمون فرضیات نشان داد متغیر فشار اجتماعی با میزان ضریب پیرسون ۰/۱۵۶ و متغیر سازگاری اجتماعی با میزان ضریب همبستگی ۰/۳۱۱- دارای روابط معنادار آماری با متغیر وابسته تحقیق می‌باشند. بر اساس یافته‌های رگرسیونی تحقیق، از بین متغیرهای مستقل تحقیق، متغیر احساس سازگاری اجتماعی دارای رابطه مستقیم و معنادار با متغیر آسیب‌پذیری دانشجویان می‌باشد- این متغیر حدود ۱۰ درصد از واریانس و تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند. دیگر متغیر مستقل یعنی احساس فشار اجتماعی، به طور غیرمستقیم و از طریق متغیر احساس سازگاری بر متغیر وابسته اثر می‌گذارد.

بحث رفتارهای پرخطر و بررسی این مسئله اجتماعی به عنوان یکی از موضوعات جدید در عرصه تحقیقات اجتماعی مطرح است. به سبب مهم بودن این موضوع که می‌تواند آثار و پیامدهای بلندمدت را در پی داشته

باشد، تحقیقات داخلی و خارجی متعددی در این زمینه انجام شده است و هرکدام از این تحقیقات ضمن اندازه‌گیری میزان شیوع رفتارهای پرخطر، تأثیر عواملی چند را بر این موضوع موردسنجش قرار داده‌اند. در بیشتر تحقیقات انجام‌شده، تأکید اصلی بر میزان رفتارهای پرخطر بوده و کمتر به عوامل به وجود آوردنده آن توجه شده است. عمدتاً مسائل و عوامل غیر ساختاری و سطح خرد مورد بررسی قرار گرفته‌اند و زمینه ایجاد این مسئله بررسی نشده و در پی آن نبوده‌اند که چه زمینه‌های اجتماعی باعث گرایش به رفتارهای پرخطر در بین جوانان و نوجوانان می‌شود. پس وجه تمایز این تحقیق با تحقیقات انجام‌شده در زمینه رفتارهای پرخطر جوانان و نوجوانان عبارت‌اند از:

۱- عدم تأکید صرف بر سنجش میزان رفتارهای پرخطر و سعی در زمینه یابی و علت سنجی زمینه گرایش به رفتارهای پرخطر در بین جوانان؛

۲- ارائه دید کلی و نه صرفاً سطح خرد و توجه به سطح کلان در زمینه بررسی عوامل گرایش به رفتارهای پرخطر در بین جوانان؛

۳- سعی در تعیین عوامل و زمینه‌های اجتماعی گرایش به رفتارهای پرخطر و ارائه راه‌حلهایی به منظور کمک به تدوین برنامه‌های مناسب در جهت پیشگیری از این رفتارها؛

۴- انجام تحقیق در سطحی گسترده و نه صرفاً در یک مجموعه مانند دبیرستان و یا مدرسه و در برگرفتن تمامی جوانان شهر سنندج کردستان.

چارچوب نظری پژوهش

برای بررسی موضوع مورد مطالعه به شکل ترکیبی از نظریات فشار عمومی اگنیو، بازدارندگی اجتماعی هیرشی و گادفرسون و هم‌نشینی افتراقی ساترلند استفاده شده است.

نظریه فشار عمومی اگنیو که نه ساختاری و نه فردی است، سعی می‌کند تا وقوع جرمی را که ناشی از فشاری است که فرد در زندگی با آن روبه‌رو می‌شود تبیین کند. همچنین، این نظریه می‌تواند مقیاس‌های فشار، انواع اصلی فشار، رابطه بین فشار و بزهکاری، رویکردهای تقابلی نسبت به فشار، عامل رفتار بزهکارانه یا غیر بزهکارانه و نظریه‌های سیاسی را که مأخذ آن‌ها این نظریه است تعریف کند. علاوه بر آن، نظریه فشار عمومی این قابلیت را دارد که برای توصیف بزهکاری بین گروه‌ها- به‌طور مثال، نرخ بزهکاری مردان در مقابل زنان- نیز مورد استفاده قرار گیرد. اگنیو بیان می‌کند که بزهکاری نتیجه مستقیم تأثیرگذاری منفی خشم، ناکامی و احساسات مضر و زیان‌آور است که به دنبال مناسبات اجتماعی مخرب و منفی به

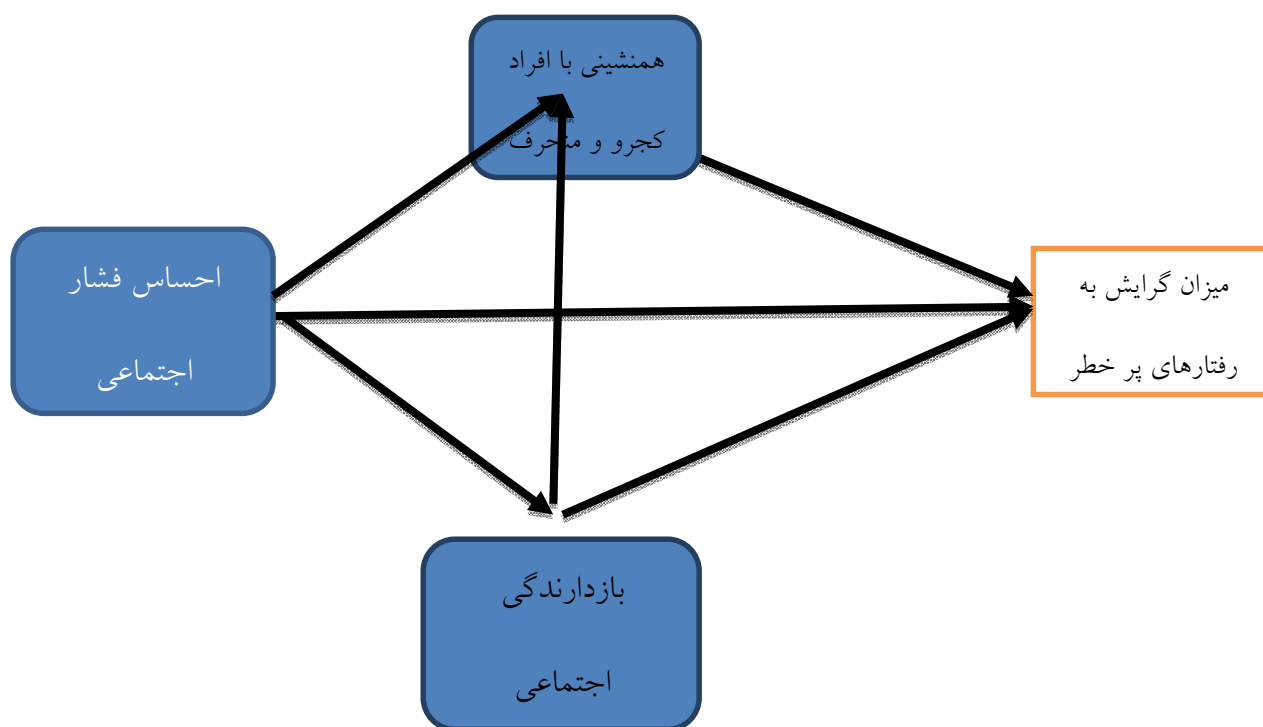
وجود می‌آید (سیگل، ۲۰۱۰: ۱۷۹). برخلاف نظریه‌های فشار پیشین که بر فشار اقتصادی متمرکز بودند، اگنیو بر پیچیده بودن فشار در جامعه مدرن تأکید داشت. (سیگل و همکاران، ۲۰۱۰: ۱۷۹). طبق نظریه فشار اجتماعی اگنیو (۱۹۳۰) رفتار پرخطر هنگامی رخ می‌دهد که افراد نمی‌توانند آنچه را که می‌خواهند از طریق مجاری مشروع به دست آورند و خواسته‌های برآورده نشده، فشاری بر فرد در جهت بزهکاری وارد می‌کند. در این شرایط فرد برای اینکه بتواند ناکامی خود را جبران نماید، اقدام به انجام رفتارهای پرخطر می‌نماید و در این راستا فعالیت می‌کند.

ساترلند با ارائه این نظریه پیوند افتراقی ادعا کرد که رفتار انحرافی از طریق هم‌نشینی افتراقی یا معاشرت با اغیار، یعنی داشتن روابط اجتماعی با انواع خاصی از مردم (مانند تبهکاران) آموخته می‌شود. به عبارتی دیگر، این نظریه بر این پیش‌فرض بنا شده است که رفتار انحرافی، موروثی و ذاتی نیست و به همان روشی یاد گرفته می‌شود که هر رفتار دیگری آموخته می‌شود. (احمدی، ۱۳۸۴: ۹۸-۹۵) تقلید و انجام عمل از طریق مشاهده عمل دیگران به نوعی در تمامی جانوران دیده می‌شود و انسان از این قضیه مستثنا نیست و جوانان نیز از الگوهای هم‌سن خود و گروه‌های که در آن‌ها عضو هستند و به نوعی از همسالان خود تأثیر می‌پذیرند، تقلید می‌کنند. طبق نظریه هم‌نشینی افتراقی ساترلند (۱۹۵۰) انواع الگوهای درستکاری و انحراف اجتماعی در جامعه وجود دارد، اما توزیع آن‌ها و احتمال تقلید فرد از این رفتارها وابسته به میزان برخورد فرد با این دست از رفتارها و نیز وابسته به میزان وجود این نوع از رفتارها در محیط زندگی فرد است. برای مثال، هنگامی که به علت مهاجرت و تحولات شهرنشینی، جابه‌جایی مکانی و اجتماعی و بیگانگی در جامعه شهری گسترش می‌یابد، احتمال بیشتری وجود دارد که فرد با الگوهای انحراف اجتماعی برخورد کند و آن‌ها را بیاموزد- درحالی‌که این احتمال در اجتماعات کوچک که در آن‌ها نظارت اجتماعی شدید است، کمتر وجود دارد.

حال با وجود انواع تعارضات و فشارهایی که در اجتماع وجود دارد، برخی از جوانان اقدام به انجام رفتارهای پرخطر نمی‌کنند. لازمه این وضعیت و شرایط ایجادکننده این شرایط وجود انواع کنترل در جامعه است. نسخه جدید نظریه کنترل اجتماعی مربوط به میشل گات فردسن و تراویس هیرشی است که با عنوان "نظریه خودکنترلی عمومی جرم" معروف به نظریه مورد توجه قرار گرفت (علیوردی نیا، ۱۳۸۸: ۹۰). گات فردسن و هیرشی معتقدند که افراد با خودکنترلی قوی می‌توانند در برابر خشنودی کاذب ناشی از انحراف مقاومت کنند. برعکس، خودکنترلی ضعیف باعث رفتارهای منحرفانه می‌شود. گات فردسن و هیرشی

ضعف خودکنترلی را در دوران اولیه زندگی به عنوان عاملی پایدار و متشکل از شش جزء تشریح کردند. افرادی با خودکنترلی ضعیف به: ۱. تکانشی و آنی بودن؛ ۲. ترجیح وظایف ساده و راحت بر وظایف مشکل که مستلزم پایداری است؛ ۳. جهت گیری خودمحورانه درباره علایق دیگران؛ ۴. ترجیح دادن فعالیت های فیزیکی بر فعالیت های ذهنی و ادراکی که به مهارت و طراحی نیاز دارد؛ ۵. رفتارهای مخاطره جویانه؛ ۶. ناشکیبایی به علت کم تحملی در برابر ناکامی ها (زود از کوره در رفتن) گرایش دارند. بر اساس نظریات فردسن و هیرشی، افرادی که خودکنترلی ندارند، به رفتارهای هیجانی و احساسی و اعمال فیزیکی به جای اعمال ذهنی، به کارهای پرخطر، عجولانه غیرزبانی گرایش می یابند. به همین دلیل، به اعمال مجرمانه و قانون شکنانه دست می زنند (همان: ۹۰). طبق نظریه کنترل هیرشی افراد دارای قابلیت بهنجار بودن یا نابهنجار بودن هستند و این رفتار بهنجار یا نابهنجار در درون جامعه معنی پیدا می کند. بر طبق نظریه بازدارندگی هیرشی و گادفرسون، دو نوع کنترل اجتماعی رسمی و غیررسمی در جامعه وجود دارد. قوانین به عنوان پدیده ای اجتماعی، شکل رسمی کنترل اجتماعی هستند که در این قالب جوانان در بسترهای گوناگون مانند مدارس، بیمارستان ها و بیشتر نهاد به استثنا خانواده با آن برخورد دارند و با توجه به جرمه ای که از انجام رفتار پرخطر متوجه آن ها می شود، پرهیز می نمایند.

مدل نظری پژوهش



فرضیه‌های پژوهش

- بین میزان احساس فشار اجتماعی و میزان گرایش به رفتار پرخطر جوانان رابطه وجود دارد.
- بین میزان هم‌نشینی با افراد دارای رابطه رفتار پرخطر و میزان گرایش به رفتار پرخطر جوانان رابطه وجود دارد.
- بین میزان بازدارندگی اجتماعی و میزان گرایش به رفتار پرخطر جوانان رابطه وجود دارد.

روش شناسی پژوهش

روش انجام این تحقیق، پیمایش است، چراکه هدف آن توصیف و تبیین پدیده مورد بررسی، یعنی زمینه‌های اجتماعی مؤثر بر گرایش به رفتارهای پرخطر (مطالعه موردی: جوانان شهر سنندج) است و به این منظور ماهیت و وضعیت و شرایط موجود را و آنچه هست را توصیف، تفسیر و تبیین می‌کند. جمعیت آماری این پژوهش، کلیه جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله در شهر سنندج در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶ می‌باشند. با توجه به گزارشات مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۰، تعداد جمعیت افراد ۱۵ تا ۲۹ ساله ساکن در شهر سنندج ۱۲۸۳۹۱ نفر می‌باشد که از این تعداد ۶۳۶۳۴ نفر مرد و ۶۴۷۵۷ نفر را زنان تشکیل می‌دهند. حجم نمونه در این تحقیق بر مبنای فرمول کوکران ۳۸۳ نفر به دست آمده است که در دو طبقه با استفاده از فرمول نمونه‌گیری طبقه‌ای، مردان مورد بررسی در این تحقیق ۱۹۰ نفر و زنان مورد بررسی در این تحقیق ۱۹۳ هستند. روش نمونه‌گیری در این تحقیق، خوشه‌ای چندمرحله‌ای و احتمالی است. با طبقه‌بندی متناسب با حجم جمعیتی هر یک از مناطق، فرآیند نمونه‌گیری در ۵ مرحله صورت می‌گیرد: ۱- مشخص کردن مناطق مورد بررسی؛ ۲- تقسیم متناسب کل حجم نمونه در میان تمامی مناطق برگزیده شده به نسبت جمعیت کل آن؛ ۳- انتخاب تعدادی بلوک از هر منطقه برای اجرای ابزار پژوهش؛ ۴- یافتن واحدهای آماری به صورت تصادفی از روی نقشه بلوک‌های ساختمانی در مناطق یادشده- ابتدا انتخاب خانوار از بین خانوارهای ساکن در هر بلوک ساختمانی بر اساس فهرست برداری صورت گرفته و سپس انتخاب فرد؛ ۵- انتخاب نخستین جوان واجد شرایط در خانوار (جوان ۱۵ تا ۲۹ سال).

تکنیک گردآوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه محقق ساخت برای سنجش میزان رفتارهای پرخطر و پرسشنامه پروین (۱۳۹۱) پیرامون بررسی آسیب‌های اجتماعی شهر تهران در زمینه عوامل اجتماعی مؤثر بر رفتاری‌های پرخطر بوده است. روایی پرسشنامه تحقیق، از طریق روایی صوری تعیین گردید. به منظور بررسی پایایی ابزار تحقیق، یک نمونه ۳۰ تایی از پرسشنامه بین نمونه تحقیق توزیع و از طریق آلفای

کرونباخ به بررسی پایایی آن پرداخته شد که نتایج آن در جدول ۱ ارائه گردیده است. در این پژوهش، برای تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه، از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر) استفاده گردیده است.

جدول ۱: نتایج بررسی پایایی ابزار تحقیق

متغیر	تعداد گویه	آلفای کرونباخ
میزان رفتارهای پرخطر	۲۳	۰/۷۴
فشار اجتماعی	۱۱	۰/۷۵
هم‌نشینی افتراقی	۶	۰/۷۳
بازدارندگی اجتماعی	۱۱	۰/۷۶

تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای پژوهش

رفتار پرخطر

رفتار پرخطر، عملی است که در آن ضرر بالقوه‌ای وجود داشته باشد که طبعاً قابلیت تبدیل به ضرر بالفعل را دارد. (اسمورتی، ۲۰۱۳: ۶۳۹)

تمایل به رفتار پرخطر: منظور از تمایل به رفتار پرخطر در این تحقیق این است که جوانان تا چه میزان مستعد آسیب‌پذیری هستند و تا چه میزان به رفتارهای پرخطر مانند سیگار، اعتیاد، سرقت، قاچاق، مواد مخدر، خودکشی و... تمایل دارند (احمدی، ۱۳۹۴: ۲۲) که با سه بعد انجام عمل توسط فرد، نگرش به رفتار پرخطر و داشتن دوستانی که اعمال پرخطر انجام می‌دهند مورد سنجش قرار گرفته است.

تعریف عملیاتی: نمره‌ای است که پاسخگویان از پرسشنامه محقق ساخته به دست آوردند. این پرسشنامه دارای ۲۳ سؤال است که با دو طیف ۵ تایی لیکرت به ترتیب: ۱- اصلاً، خیلی کم، کم، زیاد و خیلی زیاد ۲- "کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، کاملاً موافقم" مورد سنجش قرار می‌گیرد. در این پرسشنامه سه بعد برای رفتار پرخطر در نظر گرفته شده است: ۱- انجام عمل توسط فرد (در قالب ۷ گویه)؛ ۲- انجام عمل توسط دوستان فرد (در قالب ۸ گویه)؛ ۳- نگرش به رفتار پرخطر (در قالب ۸ گویه) که این ابعاد به صورت جداگانه تحلیل توصیفی شده‌اند و یک‌بار نیز به صورت کلی و در قالب گرایش به رفتار

پرخاطر مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. کمترین نمره پاسخگویان در این پرسشنامه ۲۳ و بیشترین نمره پاسخگویان ۱۱۵ بود و سطح سنجش این متغیر فاصله‌ای بوده است.

فشار اجتماعی

فشار اجتماعی در معنای کلی عبارت است از: نیروهای بالفعل یا بالقوه اجتماعی در جهت کنترل اندیشه، رفتار یا عمل انسان‌ها و یا هدایت آن در مسیری خاص. در معنای محدودتر، فشار اجتماعی بر افکار عمومی اطلاق می‌شود (بیرو، ۱۳۸۰: ۳۱۲). مسدود بودن راه‌های مشروع رسیدن به اهداف پذیرفته شده جامعه برای گروه‌ها و اقشاری از جامعه، تولید فشار اجتماعی می‌کند. این فشار، بیشتر در طبقه محروم و پایین جامعه نمایان است و آن‌ها را به سمت کجروی و رفتارهای انحرافی سوق می‌دهد. فشار می‌تواند هم در سطح کلان باشد و هم در سطح خرد. (پروین و علی بابایی، ۱۳۹۱: ۱۰۶)

تعریف عملیاتی: نمره‌ای است که از پرسشنامه پروین (۱۳۹۱) در زمینه فشار اجتماعی توسط پاسخگویان اخذ گردیده است. این متغیر در این پرسشنامه با استفاده از مقیاس ۱۱ گویه ای در طیف لیکرت ۵ قسمتی مورد سنجش قرار گرفت. کمترین امتیاز پاسخگویان ۱۱ و بیشترین امتیاز پاسخگویان ۵۵ بود که سطح سنجش این متغیر فاصله‌ای است.

هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخاطر

به انجام مراودات و نشست‌هایی با گروه رفقا، دوستان و الگوهای انتخابی گفته می‌شود که دارای رفتارهای پرخاطر و بزهکارانه هستند و فرد در بدو ارتباط با آن‌ها متفاوت است و به‌مرور فرد شخصیتی به‌مانند آن‌ها برای خود ایجاد می‌کند. (احمدی، ۱۳۸۴: ۱۳)

تعریف عملیاتی: نمره‌ای است که از پرسشنامه پروین (۱۳۹۱) در زمینه هم‌نشینی افتراقی توسط پاسخگویان اخذ گردیده است. این متغیر در این پرسشنامه با استفاده از مقیاس ۶ گویه ای در طیف لیکرت ۵ قسمتی مورد سنجش قرار گرفت. کمترین امتیاز پاسخگویان ۶ و بیشترین امتیاز پاسخگویان ۳۰ بود که سطح سنجش این متغیر فاصله‌ای بوده است.

بازدارندگی اجتماعی

عمل یا رفتار بازدارنده اجتماعی، عناصری را شامل می‌شود که به دو شیوه رسمی و غیررسمی باعث می‌گردند که فرد از انجام اعمال بزهکارانه یا پرخاطر اجتناب کند. بر طبق نظریه هیرشی، دو نوع کنترل

اجتماعی رسمی و غیررسمی در جامعه وجود دارد که منجر به بازدارندگی اجتماعی می‌شود، اما عناصر اساسی نظریه بازدارندگی رکلس در موارد زیر خلاصه می‌گردند:

۱- فشارها، فرد را به سمت مجرمیت سوق می‌دهد. این متغیرها شامل شرایط زندگی فقیرانه، شرایط اقتصادی نامطلوب، عضویت در گروه‌های اقلیت و نبود فرصت‌های زندگی مشروع می‌شود.

۲- کشش‌های بیرونی، افراد را از هنجارهای اجتماعی دور می‌کند و به وسیله هم‌نشینی‌های بد، خرده‌فرهنگ‌های منحرف و تأثیرات رسانه‌ای تشدید می‌گردد.

۳- فشارهای درونی، فرد را به سمت مجرمیت سوق می‌دهد. این متغیرها شامل رخدادهای شخصیتی مانند تنش‌های درونی، احساسات بی‌کفایتی و پستی، تضاد ذهنی و نقص‌های ارگانیکی می‌شود.

(پروین و علی بابایی: ۱۳۹۱: ۸۵)

تعریف عملیاتی: نمره‌ای است که از پرسشنامه پروین (۱۳۹۱) در زمینه خودکنترلی (۵ گویه) و کنترل اجتماعی (۶ گویه) توسط پاسخگویان اخذ گردید. این متغیر در این پرسشنامه با استفاده از مقیاس ۱۱ گویه‌ای در طیف لیکرت ۵ قسمتی مورد سنجش قرار گرفته است. کمترین امتیاز پاسخگویان ۱۱ و بیشترین امتیاز پاسخگویان ۵۵ بود که سطح سنجش این متغیر فاصله‌ای بوده است.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی پژوهش

۴۸/۳ درصد پاسخگویان مرد و ۵۱/۷ درصد زن هستند. میانگین سنی پاسخگویان ۲۱/۹۳ و انحراف معیار آن ۴/۲۴۷ بوده است. ۱۸/۷ درصد پاسخگویان دارای سطح تحصیلات ابتدایی، ۲۲/۵ درصد سیکل، ۲۲/۲ درصد دیپلم، ۱۸/۳ درصد فوق‌دیپلم، ۱۵/۹ درصد لیسانس و ۲/۳ درصد فوق‌لیسانس و بالاتر هستند. ۱۸/۷ درصد شاغل، ۲۴/۵ درصد محصل، ۱۸/۳ درصد دانشجوی، ۲۰/۶ درصد بیکار و ۱۷/۸ درصد گزینه سایر هستند. ۵۵/۹ درصد از پاسخگویان پایگاه اقتصادی و اجتماعی خود را پایین، ۳۱/۱ درصد آن را متوسط و ۱۳/۱ درصد آن را بالا می‌دانند. ۳۵/۸ درصد از پاسخگویان متأهل، ۶۴ درصد مجرد و ۰/۲ درصد مطلقه بوده‌اند.

جدول ۲: آماره‌های توصیفی شاخص‌های پژوهش

شاخص‌ها	فشار اجتماعی	میزان رفتار پرخطر	بازدارندگی اجتماعی	هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر
میانگین	۳۶/۹۳	۸۴/۸۸	۳۳/۶۴	۲۱/۵۴
انحراف معیار	۵/۲۹	۹/۵۴	۵/۴۲	۴/۹۹
حداقل	۱۹	۴۷	۱۸	۷
حداکثر	۵۲	۱۰۷	۴۹	۲۹
حد وسط تجربی مقیاس	۲۷/۵	۵۵	۲۷/۵	۱۵

جدول ۲، یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، میانگین نمره رفتارهای پرخطر ۸۴/۸۸ است که این نمره بالاتر از حد وسط مقیاس (۵۵) است؛ بدین معنا که رفتارهای پرخطر در بین جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال شهر سنندج شایع و میزان آن بسیار بالاتر از حد وسط تجربی است. میانگین نمره فشار اجتماعی ۳۶/۹۳ است که این نمره بالاتر از حد وسط مقیاس (۲۷/۵) است؛ بدین معنا که فشارهای اجتماعی در بین جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال شهر سنندج وجود دارد و این جوانان آن را در حد متوسط رو به بالا احساس می‌کنند. میانگین نمره بازدارندگی اجتماعی ۳۳/۶۴ است که این نمره بالاتر از حد وسط مقیاس (۲۷/۵) است؛ بدین معنا که میزان بازدارندگی اجتماعی در بین جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال شهر سنندج در حد متوسط است و نسبت به متغیرهای دیگر میزان آن چندان بالاتر از حد وسط تجربی نیست. میانگین نمره هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر ۲۱/۵۴ است که این نمره بالاتر از حد وسط تجربی مقیاس (۱۵) است؛ بدین معنا که هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر در بین جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال شهر سنندج وجود دارد و میزان آن متوسط رو به بالا قرار دارد.

میزان هرکدام از رفتارهای پرخطر به تفکیک

جدول ۳: میزان رفتارهای پرخطر پاسخگویان به تفکیک نوع رفتار پرخطر

توزیع فراوانی	رابطه جنسی پرخطر	مصرف مواد مخدر و سیگار و قلیان	مصرف نوشیدنی‌های الکلی	رانندگی خطرناک	درگیری و دعوا	اقدام به خودکشی	جمع
---------------	------------------	--------------------------------	------------------------	----------------	---------------	-----------------	-----

۳۸۳	۶۶	۴۷	۶۰	۱۴	۱۰۴	۹۰	فراوانی
۱۰۰	۱۷/۳	۱۲/۴	۱۵/۸	۳/۸	۲۷/۴	۲۳/۳	درصد فراوانی

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، بیشترین میزان رفتارهای پرخطر در نزد پاسخگویان مصرف مواد مخدر و سیگار و قلیان بوده است (۲۷/۴ درصد) و بعد از آن به ترتیب، رابطه جنسی پرخطر با ۲۳/۳ درصد، اقدام به خودکشی ۱۷/۳ درصد، رانندگی پرخطر ۱۵/۸ درصد، درگیری و دعوا ۱۵/۸ درصد و مصرف نوشیدنی‌های الکلی با ۳/۸ درصد قرار دارند.

آزمون فرضیات پژوهش

جدول ۴: نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون فرضیات پژوهش

متغیرها	هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر	بازدارندگی اجتماعی	میزان رفتار پرخطر
فشار اجتماعی	*۰/۳۳	*-۰/۳۹	*۰/۳۶
هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر		**۰/۲۸	**۰/۲۱
بازدارندگی اجتماعی			**۰/۳۵

$P < 0/01$ * $p < 0/05$ **

جدول ۴، ضرایب همبستگی بین متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر فشار اجتماعی و گرایش به رفتارهای پرخطر در سطح ۰/۰۱ معنادار گردیده، زیرا سطح معناداری موردنظر از ۰/۰۵ کمتر است. میزان ضریب همبستگی به‌دست‌آمده ۰/۳۳ است که نشان از همبستگی بین این دو متغیر است. این نتیجه نشان می‌دهد که این دو متغیر به میزان ۱۰/۸۹ درصد هم‌تغییری دارند و این هم‌تغییری مثبت و همسو و در صورت افزایش ۱۰/۸۹ درصدی فشار اجتماعی به همان میزان در میزان گرایش به رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان شهر سنندج تغییر ایجاد می‌گردد. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر رابطه با افراد دارای رفتار پرخطر و

میزان رفتارهای پرخطر در سطح ۰/۰۳ معنادار گردیده، زیرا سطح معناداری موردنظر از ۰/۰۵ کمتر است. میزان ضریب همبستگی به دست آمده ۰/۲۱ است که نشان از همبستگی بین این دو متغیر است. این نتیجه نشان می‌دهد که این دو متغیر به میزان ۴/۴۱ درصد هم‌تغییری دارند و این هم‌تغییری مثبت و همسو و در صورت افزایش ۴/۴۱ درصدی رابطه با افراد دارای رفتار پرخطر به همان میزان در میزان گرایش به رفتارهای پرخطر در بین جوانان شهر سنندج تغییر ایجاد می‌گردد. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر رابطه بازندارندگی اجتماعی و گرایش به رفتارهای پرخطر در سطح ۰/۰۵ معنادار گردیده است. میزان ضریب همبستگی به دست آمده ۰/۳۵- است که نشان از همبستگی بین این دو متغیر است. این نتیجه نشان می‌دهد که این دو متغیر به میزان منفی ۱۲/۲۵ درصد هم‌تغییری دارند و این هم‌تغییری منفی و غیرهمسو و در صورت افزایش ۱۲/۲۵ درصدی بازندارندگی اجتماعی به همان میزان در میزان گرایش به رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان شهر سنندج تغییر ایجاد می‌گردد و از میزان این گونه رفتارها کاسته می‌شود.

رگرسیون چند متغیره

به منظور بررسی میزان ارتباط بر اساس متغیرهای مستقل از رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام استفاده شده است.

جدول ۴: آزمون رگرسیون چند متغیره جهت تبیین میزان گرایش به رفتارهای پرخطر

S	T	ضرایب استاندارد شده: beta	ضرایب خام		متغیر پیش بین	مدل
۰/۰۰۰	۱۱/۲۸۵		۱/۹۰۴	۲۱/۴۸۲	ضریب	گام اول
۰/۰۰۰	۶/۹۱۰	۰/۴۱۲	۰/۱۰۷	۰/۷۳۷	فشار اجتماعی	
۰/۰۰۰	۸/۶۸۷		۳/۳۰۰	۲۸/۶۵۵	ضریب	گام دوم
۰/۰۰۰	۶/۰۳۵	۰/۳۶۹	۰/۱۰۹	۰/۶۵۹	فشار اجتماعی	

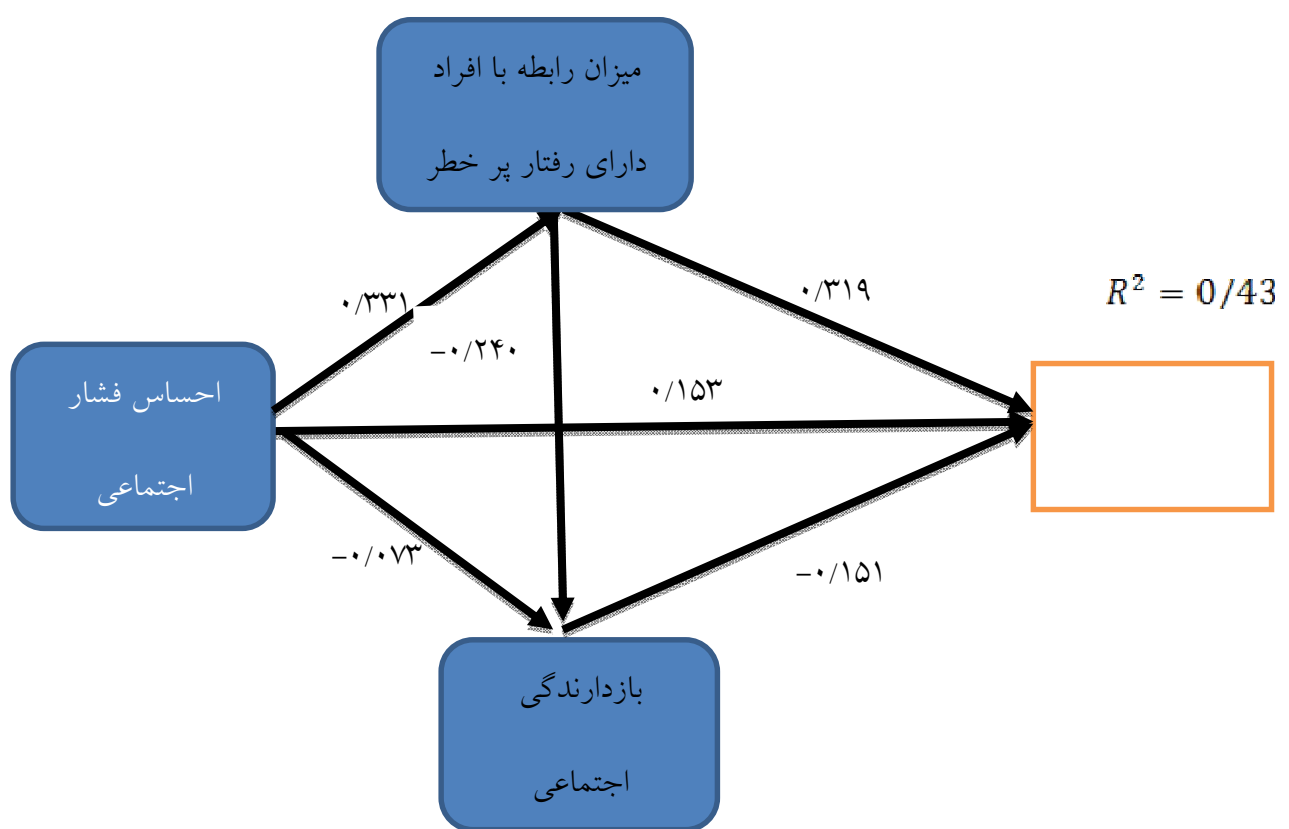
۰/۰۰۹	-۲/۶۴۸	-۰/۱۶۲	۰/۰۵۲	-۰/۱۳۷	بازدارندگی اجتماعی	
۰/۰۰۰	۷/۷۹۵		۳/۳۹۰	۲۶/۴۲۵	ضریب	
۰/۰۰۰	۴/۹۸۶	۰/۳۱۹	۰/۱۱۴	۰/۵۶۹	فشار اجتماعی	
۰/۰۱۳	-۲/۴۹۱	- ۰/۱۵۱	۰/۰۵۱	-۰/۱۲۸	بازدارندگی اجتماعی	گام سوم
۰/۰۱۵	۲/۴۵۴	۰/۱۵۳	۱/۱۷۲	۲/۸۷۵	هم‌نشینی با افراد کج‌رو	
Sig=0/000	F=47/742	$R^2=۰/۱۶۶$ تصحیح شده		R=۰/۱۷۰	$R^2=۰/۴۱۲$	گام اول
Sig=0/000	F=27/994	$R^2=۰/۱۸۷$ تصحیح شده		R=۰/۱۹۴	$R^2=۰/۴۴۱$	گام دوم
Sig=0/000	F=21/073	$R^2=۰/۲۰۵$ تصحیح شده		R=۰/۲۱۵	$R^2=۰/۴۶۴$	گام سوم

به منظور مشخص کردن قوی‌ترین متغیر برای پیش‌بینی Y از روش رگرسیون چندگانه به شیوه گام‌به‌گام استفاده شد. نتایج تحلیل که در جدول بالا گزارش گردیده است نشان می‌دهد که متغیر فشار اجتماعی به‌عنوان قوی‌ترین متغیر پیش‌بین به‌تنهایی ۱۶ درصد واریانس رفتارهای پرخطر را پیش‌بینی می‌کند ($f = ۴۷/۷۴۲$ ، $sig = ۰/۰۰۰$). در گام دوم، متغیر بازدارندگی اجتماعی به مدل وارد گردید که میزان تبیین برای متغیر رفتارهای پرخطر را به ۱۹ درصد افزایش داد. ($f = ۲۷/۹۹۴$ ، $sig = ۰/۰۰۰$) در گام سوم، متغیر هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر وارد گردید که تبیین متغیر رفتارهای پرخطر را به ۲۰ درصد افزایش داد. ($f = ۲۱/۰۷۳$ ، $sig = ۰/۰۰۰$)

تحلیل مسیر

برای تعیین مسیر تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر، با توجه به مدل نظری پیشنهادی از معادلات رگرسیونی استفاده شد. برای این کار از ۳ معادله استفاده شد. در معادله اول، متغیر میزان رفتارهای پرخطر به‌عنوان متغیر وابسته انتخاب شد و متغیرهای فشار اجتماعی ($۰/۱۵۳$)، هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر ($۰/۳۱۹$) و بازدارندگی اجتماعی ($-۰/۱۵۳$) بر روی آن محاسبه شد که رابطه هر ۳ متغیر معنادار

گردید. در معادله دوم، بازدارندگی اجتماعی به‌عنوان متغیر وابسته انتخاب شد و تأثیر متغیرهای فشار اجتماعی (۰/۰۷۳-)، هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر (۰/۲۴۰-) بر روی آن محاسبه شد که بین هر ۲ متغیر و بازدارندگی اجتماعی تأثیر معنادار و منفی به دست آمد. در معادله سوم، هم‌نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد و تأثیر متغیر فشار اجتماعی (۰/۳۳۱) بر روی آن موردسنجش قرار گرفت که این رابطه نیز معنادار گردید.



محاسبه تأثیر مستقیم و غیرمستقیم

برای به دست آوردن ضرایب مسیر غیرمستقیم، مسیرهای مذکور در هم ضرب گردیده است و درنهایت با جمع ضرایب مسیر مستقیم و غیرمستقیم برای هر متغیر، تأثیر کلی آن را بر متغیر وابسته به دست آمده است. نتایج در جدول ۵ نشان داده شده است. با توجه به اینکه در نمودار تحلیل مسیر از ضرایب بتا استفاده شده

است و این ضرایب به صورت استاندارد شده هستند، بنابراین می توان اثرات متغیرهای مختلف را با یکدیگر مقایسه و مؤثرترین آن ها را تعیین کرد.

جدول ۵: محاسبه اثرات مستقیم و غیرمستقیم بر میزان رفتارهای پرخطر

اثر کل	اثر غیرمستقیم	اثر مستقیم	متغیر
۰/۱۵۲	۰/۰۰۰۲۷۹	۰/۱۵۳	فشار اجتماعی
۰/۳۲۶	۰/۰۳۶	۰/۳۱۹	هم نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر
-۰/۱۵۱	-	-۰/۱۵۱	بازدارندگی اجتماعی
۰/۳۱۶	-	-	جمع

به منظور به دست آوردن ضریب کل هر متغیر در رابطه با متغیر وابسته میزان رفتارهای پرخطر ضرایب غیرمستقیم در یکدیگر ضرب و با ضریب مسیر مستقیم جمع گردید. با این عمل مشخص گردید که متغیر هم نشینی با افراد دارای رفتار پرخطر دارای ضریب مسیر ۰/۳۱۹ و دارای تأثیر ۳۲ درصدی بر میزان رفتارهای پرخطر است و در بین متغیرهای در نظر گرفته شده، مؤثرترین متغیر بر میزان رفتارهای پرخطر است. دومین متغیر مؤثر بر میزان رفتارهای پرخطر، فشار اجتماعی است که دارای اثر کل ۰/۱۵۲ است. سومین متغیر تأثیرگذار بر میزان رفتارهای پرخطر با تأثیر ۱۵ درصدی، بازدارندگی اجتماعی است. از آنجا که فشارهای اجتماعی بنا بر پاسخ های پاسخگویان به گویه های متغیرهای فشار اجتماعی در سطح متوسط رو به بالا است و بازدارندگی اجتماعی نه چندان زیادی در مورد پاسخگویان وجود دارد و پاسخگویان دارای دوستان برخوردار از رفتارهای پرخطر هستند، الگوپذیری از این افراد باعث گردیده است که میزان رفتارهای پرخطر در میان جوانان شهر سنندج در حد بالا قرار داشته باشد. در کل با توجه به ضرایب مستقیم و غیرمستقیم بر مبنای تحلیل مسیر انجام شده بر روی مدل نظری تحقیق، متغیرهای موجود در مدل ۳۱ درصد از واریانس متغیر میزان رفتارهای پرخطر را تبیین می کنند و باقی واریانس مربوط به این متغیر مربوط به سایر متغیرهایی است که در این تحقیق پیش بینی نگردیده اند.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به نتایج توصیفی تحقیق مشخص گردید که انجام رفتارهای پرخطر بین جوانان شهر سنندج در حد متوسط رو به بالاست و بیشترین میزان رفتارهای پرخطر در نزد جوانان این شهر در زمینه مصرف مواد مخدر و سیگار و قلیان با میزان ۲۷/۴ درصد است و بعد از آن به ترتیب رابطه جنسی پرخطر با ۲۳/۳ درصد، اقدام به خودکشی ۱۷/۳ درصد، رانندگی پرخطر ۱۵/۸ درصد، درگیری و دعوا ۱۵/۸ درصد و مصرف نوشیدنی‌های الکلی با ۳/۸ درصد قرار دارند. این وضعیت نشان از شرایط بحرانی در بین جوانان این شهر است و ناشی از عواملی است که بر مبنای تحلیل مسیر انجام شده ۳۱ درصد از واریانس شرایط انجام رفتار پرخطر را تبیین می‌کند. فشار اجتماعی که می‌تواند ناشی از عوامل اجتماعی گوناگونی باشد، فرد را در زندگی به سمتی سوق می‌دهد که او با روحی خسته و ذهنی آشفته به روابط و مناسبات اجتماعی خود پاسخ دهد و در این بین نبود مکان و یا شرایطی که او بتواند از وضعیت ناشی از سد بودن راه‌های رسیدن به اهدافش خود را خلاص کند، نقش اساسی دارد. از جمله پیامدهایی که در این مواقع متوجه جامعه است، مواجه شدن با جوانانی است که بنا بر فشاری که از زمینه‌های اجتماعی مختلف دریافت کرده‌اند روبه‌رو می‌گردد و اقدام به انواع رفتارهای پرخطر می‌کنند تا بتوانند مقداری از این فشار را از زندگی خود بکاهند. اهدافی که در عمده جوامع مورد تأکید قرار می‌گیرند- به عنوان مثال پول، منزلت اجتماعی، رفاه و آسایش- بیشتر به دلیل منحصربه‌فرد بودن و داشتن جذابیت برای همه افراد جامعه و نیز به دلیل وجود فاکتورهای خاص برای به دست آوردن آنها، مشکلات فراوانی را برای اعضای جامعه ایجاد می‌کند و در این بین جوانان به دلیل اینکه نیروی تخریب بیشتری نسبت به سایر قشرهای جامع دارند، اقدام به رفتارهای پرخطر و هنجارشکنی می‌کنند. در نگاه اول، عمده این شرایط زائیده شرایط اقتصادی جامعه دانسته می‌شود، اما برخلاف تئوری‌هایی که این فاکتور را در نظر می‌گیرند اگنیو اذعان می‌کند فشار در

جامعه مدرن بسیار پیچیده‌تر از جامعه سنتی است و رفتار پرخطر هنگامی رخ می‌دهد که افراد نمی‌توانند آنچه را که می‌خواهند از طریق مجاری مشروع به دست آورند و خواسته‌های برآورده نشده، فشاری بر فرد در جهت بزهکاری وارد می‌کند در این شرایط فرد برای اینکه بتواند ناکامی خود را جبران نماید، اقدام به انجام رفتارهای پرخطر می‌نماید و در این راستا فعالیت می‌کند. نتیجه این تحقق که بر مبنای تئوری فشار اجتماعی اگنیو به رابطه بین فشار اجتماعی و میزان رفتارهای پرخطر به صورت تجربی این موقعیت مورد بررسی قرار گرفت؛ اما در هیچ‌کدام از تحقیقات انجام شده در زمینه جوانان، به تأثیر فشار اجتماعی بر بروز رفتار پرخطر پرداخته نشده که به نوعی این تحقیق خلعی را در مورد این متغیر از میان برداشته است.

جوانان به مانند سایر قشرهای جامعه در روابط و مناسبات اجتماعی حضور دارند و به تناسب نوع فعالیتی که در جامعه دارند، بر دیگران تأثیر می‌گذارند و از دیگران تأثیر می‌پذیرند. این تأثیرات که از ناحیه گروه‌های دوستی، نهادها و خانواده یا مدرسه گذاشته می‌شود می‌تواند به شکل منفی یا مثبت عمل نماید و در نوع رفتار و عملکرد جوانان در جامعه تأثیر گذارد. از مهم‌ترین گروه‌هایی که بیشتر تأثیرات منفی بر جوانان بر جای می‌گذارد، گروه‌های هستند که افراد دارای رفتار پرخطر در آن‌ها فعالیت دارند. محیط طبیعی سنج که بر توان فیزیکی انسانی به عنوان یک نیروی طبیعی تأکید می‌کند، وجود برخی از رفتارهای پرخطر را از جوانان طلب می‌کند یا حتی برخی از این رفتارها را بنا بر کلیشه‌های اجتماعی و قومی مورد تشویق قرار می‌دهد و محیطی مناسبی را برای انجام رفتارهای پرخطر ایجاد نموده است؛ به طوری که میزان رابطه جوانان در این شهر با افراد دارای رفتارهای پرخطر بیش از حد متوسط است. این رقم نشان می‌دهد که بالا بودن رفتارهای پرخطر در بین جوانان این شهر بیشتر از ناحیه الگوی پذیری جوانان از دوستان دارای رفتار پرخطر است؛ چنان که این متغیر بر مبنای تحلیل مسیر انجام شده، بیشترین تأثیر را داشته و میزان آن ۳۲ درصد بوده است. این وضعیت با وجود افرادی که به این رفتارها مبادرت دارند و نیز دیگرانی که به این

رفتارها تشویق می‌کنند، صورت حادث‌تری به خود گرفته است - در این بین، برخی تحریکات قومی نیز نقش بسزا دارند. نتیجه تجربی این تحقیق مؤید این مسئله است که یکی از دلایل بالا بودن میزان رفتارهای پرخطر در بین جوانان، رابطه جوانان با افراد دارای رفتار پرخطر است. ساترلند هرچند دید مکانیستی به این هم‌نشینی دارد بیان می‌کند که جوانان با قرار گرفتن در کنار افراد دارای رفتار پرخطر، اقدام به تقلید می‌کنند. همسو با نتیجه این تحقیق در سایر تحقیقات، محققان (نبوی، ۱۳۹۰. وونگ تونگ گام، ۲۰۱۴) به الگوپذیری از هویت‌های کج‌رو توسط جوانان تأکید می‌کنند؛ تقلیدی که هنجارشکنی و عدم حرکت در مسیر جامعه را اشاعه می‌دهد و لذت آنی ناشی از انجام اعمال کج روانه و دستیابی به نوعی از هویت مسلط که می‌تواند در جامعه موردپسند برخی دیگران مهم قرار بگیرد، مورد اهمیت واقع می‌شود.

یک از مفاهیمی که در دوره حاضر حتی زیر لوای سایر مفاهیم در نزد جوانان مطرح می‌گردد، بحث لذت است. بیشتر جوانان امروزی جامعه ما به نوعی به انسان‌های دارای عقده‌های سرکوب‌شده تبدیل شده‌اند که از هیچ لذتی در زندگی خود برخوردار نیستند و این وضعیت را با الگوهای و سبک‌های زندگی که در شبکه‌های اجتماعی و زندگی در نقاط خاص وجود دارد مقایسه می‌کنند و با ناکامی مواجه می‌شوند. همان‌طور که برخی محققان همچون احمدی (۱۳۹۵) و نبوی (۱۳۹۰) بیان کرده‌اند این مسئله، در نوع فرزند پروری و هجمه تبلیغات رسانه‌ای در ایجاد رفتارهایی که به لذت آنی در جوانان کمک می‌کند ریشه دارد. این امر به‌خصوص در شهر سنندج به‌عنوان یک استان مرزی و محل تجارت غیرقانونی که رفت‌وآمد و روابط بیشتری بین مردمان این استان با فرهنگ‌های خارجی وجود دارد، تشدید گردیده است. ناتوانی در نه گفتن به خواسته‌های نا به‌جای افراد جامعه، خودکنترلی پایینی را در این افراد به وجود آورده است که این مورد نیز ریشه در نوع و سبک فرزند پروری دارد. از طرف دیگر، با کاهش علاقه زوجین به داشتن فرزند و الگوهای تک‌فرزندی در جامعه، زوجین برخلاف گذشته با رفتارها و عملکردهای منفی فرزندان

خود با مسامحه برخورد می‌کنند که به ایجاد نوعی بی‌کنترلی نسبت به جوانان در جامعه منجر شده است؛ چنان که جوانان از طرف خانواده خود هدایت نمی‌شوند و حتی تشویق به به دست آوردن اهداف به شیوه کاملاً سودمحور می‌شوند. بازدارندگی پایین در بین جوانان این شهر و تبیین ۱۵ درصدی واریانس رفتارهای پرخطر جوانان این شهر موجب گردیده است که آن‌ها برای انجام رفتارهای پرخطر احساس ترس نکنند. از طرف دیگر، علاقه روزافزون به شهرنشینی و نارسایی در خدمات شهری و قدرت ناکافی برای کنترل هنجار و ضعف در نهادهای کنترلی و انتظامی در شهر، فضا و فرصت کافی برای انجام رفتارهای پرخطر را مهیا نموده است. موج گسترده بیکاری جوانان در شهر سنندج، فرصت و وقت آزاد زیادی را برای جوانان فراهم آورده تا آن‌ها بتوانند هرچه بیشتر به اعمال پرخطر دست بزنند. این وضعیت در راستای نظریه بازدارندگی اجتماعی هیرشی و گادفرسون است که اذعان می‌دارند که افرادی که خودکنترلی ندارند به راحتی به انجام رفتارهای ناهنجار مبادرت می‌ورزند و نبود کنترل‌های مناسب اجتماعی این وضعیت را تشدید می‌کند.

رابطه منفی و معنادار بین بازدارندگی اجتماعی و میزان رفتارهای پرخطر تایید کننده مدل و چارچوب نظری در نظر گرفته شده برای این فرضیه در این تحقیق بوده است. همسو با نتایج این تحقیق، سایر محققان در تحقیقات خود به نتایج مشابهی رسیده‌اند. وونگ فونگ کام (۲۰۱۴)، احمدی (۱۳۹۵)، آتش نفس (۱۳۹۳)، آل کریلمن (۲۰۱۶) و ازدمیر (۲۰۱۳) به نبود یا ضعف در ساختارهای کنترل‌کننده خانوادگی و رسمی در جامعه تأکید می‌کنند که وجود آن می‌تواند در کنترل جوانان برای جلوگیری از ایجاد رفتارهای پرخطر کمک‌کننده باشد.

پیشنهاد‌های پژوهش

در مجموع، بر مبنای نتایج تحقیق رفتارهای پرخطر در بین جوانان شهر سنندج در میزان بالایی قرار دارد که با توجه به سه متغیر تأثیرگذار در این تحقیق، با تمرکز در منابع ایجادکننده آن‌ها و سعی در رفع آن‌ها

می‌توان میزان رفتارهای پرخطر در نزد جوانان شهر سنندج را کاهش داد. به همین منظور پیشنهاد می‌شود:

- علاوه بر سایر آموزش‌های بدو ازدواج که به زوجین داده می‌شود، الگوهای فرزند پروری که منجر به خودکنترلی در فرزندان و پیروی از هنجارهای مثبت جامعه می‌شود ارائه گردد.
- تقویت شبکه‌های حمایتی محلی در قشرهای گوناگون در قالب سراهای محله و کانون‌های همیاری که به صورت خودجوش و توسط کانون‌های محلی از جمله مساجد و برخی خیرین توان اجرایی دارد.
- توجه دولت به جوانان در قالب پرداخت وام‌های کم‌بهره برای ایجاد کسب و کارهای کوچک که موجب کاهش وقت آزاد جوانان و نیز متعهد شدن آن‌ها به اجتماع می‌شوند.
- آموزش مداوم در زمینه رفتارهای پرخطر به خصوص در زمینه روابط جنسی، مصرف مواد مخدر، نوشیدنی‌های الکلی و رانندگی با سرعت زیاد در دانشگاه و مدارس.

منابع

- آتش نفس، الهه؛ قربانی، راهب؛ طباطبائی، سید موسی؛ عباس پور، سمیه و محمودیان، علیرضا. (۱۳۹۳). "رفتارهای پرخطر شایع و عوامل خانوادگی مؤثر بر آن از دیدگاه نوجوانان: یک پژوهش کیفی". فصلنامه خانواده پژوهی. سال ۱۰ - شماره ۳۸، صص ۲۳۳-۲۱۷.
- احمدی، حبیب. (۱۳۸۴). *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: انتشارات سمت
- احمدی، خدابخش و خدادادی سنگده، جواد. (۱۳۹۵). "مقایسه رفتارهای پرخطر در نوجوانان خانواده‌های نظامی و غیرنظامی". *مجله طب انتظامی*. سال ۵، شماره ۲، صص ۴۷-۵۴.
- احمدی، حبیب و معینی، مهدی. (۱۳۹۴). "بررسی رابطه مهارت‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر جوانان مطالعه موردی شهر شیراز". *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*. شماره ۹، صص: ۲۴-۱.
- پروین، ستار؛ کلاتری، عبدالحسین و داودی، مریم. (۱۳۹۳). "عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش دانشجویان به رفتارهای پرخطر و آسیب‌های اجتماعی (با رویکرد مقایسه‌ای بین خوابگاه‌های خودگردان و دولتی)". *فصلنامه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*. دوره ۱۳، شماره ۲۶، صفحه ۱۵۱-۱۷۰.
- پروین، ستار و علی‌آبادی، یحیی. (۱۳۹۱). "جامعه‌شناسی آسیب‌های اجتماعی در شهر تهران: مطالعه‌ای تجربی". تهران: انتشارات مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران
- رحمانی، مریم؛ قاسمی، وحید و هاشمیان فر، علی. (۱۳۹۵). "تأثیر روابط اجتماعی بر بروز رفتارهای پرخطر نوجوانان". *فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی*. سال ۲۷، شماره ۱، صص ۱-۲۶.
- زاده محمدی، علی و احمدآبادی، زهره. (۱۳۸۷). "هم‌وقوعی رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان دبیرستان‌های شهر تهران". *فصلنامه خانواده پژوهی*. سال چهارم، شماره ۱۳، صص ۸۷-۱۰۰.

- شومیکر، دونالد. جی. (۱۳۸۹). **نظریه های بزهکاری**. صغری ابراهیمی قوام. تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی
- علیوردی نیا، اکبر. (۱۳۸۸). **اثربخشی برنامه های معتادان گمنام در نگرش معتادان به مواد مخدر**. مجله مطالعات اجتماعی ایران. دوره سوم، شماره ۳، ۱۷۷-۱۴۴
- گرمارودی، غلامرضا؛ مکارم، جلیل؛ علوی، سیده شهره و عباسی، زینب. (۱۳۸۸). **"عادات پرخطر بهداشتی در دانش آموزان شهر تهران"**. فصلنامه پایش. سال نهم، شماره اول، صص ۱۳-۱۹.
- نبوی، عبدالحسین؛ ملتفت، حسین و رحیم براتیان، علی (۱۳۹۰). **"بررسی عوامل مؤثر در بروز رفتارهای وندالیستی در میان دانش آموزان مقطع متوسطه شهرستان ایزده"**. جامعه شناسی کاربردی. شماره پیاپی ۴۳، صص ۸۳-۱۰۰
- Beirne, P. J. W. Messerschmid. (2011). **Criminology: A Sociological Approach**. Oxford: Oxford University Press.
- Jennifer L. Kerpelman, Alyssa D. McElwain, Joe F. Pittman, Francesca M. Adler-Baeder. (2016). **"Engagement in Risky Sexual Behavior: Adolescents' Perceptions of Self and the Parent-Child Relationship Matter"**. Vol 48, pp:41-52
- Maslowsky, J., Buvinger, E., Keating, D. P., Steinberg, L., & Cauffman, E. (2011). **"Cost-benefit analysis mediation of the relationship between sensation seeking and risk behavior among adolescents"**. Personality and Individual Differences, 51(7), 802-806.
- Modecki, Kathryn Lynn. (2016). **"Do risks matter? Variable and person-centered approaches to adolescents' problem behavior"**. Journal of Applied Developmental Psychology, 42 : 8-20
- Notten, Natascha, Nikken, Peter. (2016). **"Boys and girls taking risks online: A gendered perspective on social context and adolescents' risky online behavior"**. New Media & Society, Vol 18, Issue 6: 253-261

- Ozdemir, Y. A. T. Vazsonyi, F. Cek. (2013). **"Parenting Processes and Aggression: The Role of Self-Control among Turkish Adolescents"**. Journal of Adolescence, Vol. 36, pp. 65-77
- Rokhmaha .Dewi. (2014). **"The Role of Sexual Behavior In The Transmission Of HIV and AIDS In Adolescent In Coastal Area"**. International Conference on Tropical and Coastal Region Eco-Development (ICTCRED 2014), Procedia Environmental Sciences 23 : 99 – 104
- Siegel, J. Larry & Brandon, C. Welsh. (2010). **Juvenile delinquency**. Fourth edition. Wadsworth: Belmont.
- Smorti.Martina. (2013). **"Sensation Seeking And Self-Efficacy Effect On Adolescents Risky Driving And Substance Abuse"**. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 140 : 638 – 642
- Wongtongkam, N., P. R. Ward, A. Day, A. H. Winefield. (2014). **"The Influence of Protective and Risk Factors in Individual, Peer and School Domains on Thai Adolescents' Alcohol and Illicit Drug Use: A Survey"**. Addictive Behaviors, Vol. 39, Issue. 10, pp. 1447-1451.

Social Factors Affecting Attitudes towards High-Risk Behaviors (Case Study: Youth in Sanandaj City)

Sattar Parvin

Ph.D., Assistant Professor in Social Working, University of Allameh, Tehran, Iran

Esmayil Abbasi Zaghe

Master Degree in Social Working, University of Allameh, Tehran, Iran

Received: 9 Aug. 2017

Accepted: 18 Oct. 2017

The purpose of this study was to examine the social factor affecting high-risk behaviors. For this purpose, a theoretical framework based on the ideas of Agniou general pressure, Sutherland Differential affiliation, Hirschi and Gadsferon Social inhibition has been used. the statistical population of this study is all young people aged 15-29 in Sanandaj. A sample of 383 of them was investigated by multi-stage cluster sampling method using the survey method and the results have been analyzed using descriptive and inferential statistics. The results of the hypothesis test and theoretical model of the research are based on Pearson correlation coefficient and path analysis and regression analysis there are meaningful relationships between all three independent variables of research, namely, social pressure, association with people with high risk behavior, and social deterrence and high risk behaviors. And these three variables, based on the regression analysis, explain 41% of the variance of the variable of the level of high-risk behaviors.

Key words: High Risk Behaviors, Youth, Social Pressure, Social Deterrence and Sanandaj City